

ФІНАНСИ, ГРОШОВИЙ ОБІГ, КРЕДИТ

УДК 336.76

ЗДІЙСНЕННЯ НАГЛЯДУ ЗА ФІНАНСОВИМИ КОНГЛОМЕРАТАМИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Кужелєв М.О.,
Бойчук М.М.

Предмет роботи – комплекс методів і моделей провадження нагляду за діяльністю фінансових конгломератів які застосовуються в країнах Європейського Союзу в сучасних умовах.

Метою роботи є визначення ключових регуляторних інструментів які використовуються в Європейському Союзі з метою оптимізації системи нагляду над фінансовими конгломератами та можливість застосування їх на національному фінансовому ринку з метою сприяння розвитку національної економічної системи в цілому.

Методи дослідження. При написанні роботи використовувалися наступні прийоми: добір та узагальненні інформації, зіставлення, порівняння, критичне осмислення інформації, формулювання власних думок, їх письмовий виклад. При цьому використовувалися методи аналізу, синтезу, дедукції, порівняння, моделювання разом з аксіоматичним підходом логічного загальнонаукового методу.

Результатами роботи слугує досліджена множина інструментів нагляду за фінансовими конгломератами, які застосовуються в ЄС, регуляторних засобів оптимізації процедур контролю над ними та визначення найактуальніших з них для застосування на національному фінансовому ринку України.

Галузь застосування результатів – національний ринок фінансових послуг.

Висновки: розглянувши інструментарій, правове забезпечення та специфіку організації, проведення нагляду за фінансовими конгломератами, можна зробити висновок про наявні ефективні засоби провадження нагляду в країнах ЄС. Крім цього для використання їх на національному ринку важливими інструментами нагляду можуть стати: визначення належності групи підприємств до категорії «фінансовий конгломерат», проведення процедур дослідженого в роботі контролю за їх діяльністю, обмеження по допуску до фінансового ринку їх структурних частин з цього напрямку, розширення умов надання відповідних дозвільних документів, погодження ключових осіб, введення додаткових правил провадження фінансової діяльності, використання дисциплінарних заходів на різних рівнях управління та власності у фінансових конгломератах, що дозволить більш якісно забезпечити захист прав інвесторів, інших користувачів фінансових послуг, прозорі умови провадження діяльності і підвищення якості функціонування фінансового ринку для гармонізації розвитку цього сектору на благо держави, національної економіки та суспільства зокрема.

Ключові слова: фінансовий конгломерат, директива фінансових конгломератів, банківська діяльність, інвестиційна діяльність, пруденційний нагляд, управління ризиками, міжсекторальна передача ризиків.

ОСУЩЕСТВЛЕНИЕ НАДЗОРА ЗА ФИНАНСОВЫМИ КОНГЛОМЕРАТАМИ: ЕВРОПЕЙСКИЙ ОПЫТ

Кузельев М.А.,
Бойчук Н.М.

Предмет работы - комплекс методов и моделей осуществления надзора за деятельностью финансовых конгломератов которые применяются в странах Европейского Союза в современных условиях.

Целью работы является определение ключевых регуляторных инструментов используемых в Европейском Союзе с целью оптимизации системы надзора за финансовыми конгломератами и возможностью применения их на национальном финансовом рынке с целью содействия развитию национальной экономической системы в целом.

Методы исследования. При написании работы использовались следующие приемы: подбор и обобщение информации, сопоставление, сравнение, критическое осмысление информации, формулировка собственных мыслей, их письменное изложение. При этом использовались методы анализа, синтеза, дедукции, сравнения, моделирования вместе с аксиоматичным подходом логического общенаучного метода.

Результатами работы является исследованное множество инструментов надзора за финансовыми конгломератами, которые применяются в ЕС, регуляторных средств оптимизации процедур контроля и определение актуальных из них для применения на национальном финансовом рынке Украины.

Область применения результатов – финансовый рынок, государственное регулирование, корпоративные финансы, финансовые конгломераты, финансовые, банковские и страховые группы, фондовый рынок, страховой рынок, рынок финансовых услуг.

Выводы: рассмотрев инструментарий, правовое обеспечение и специфику организации, проведения надзора за финансовыми конгломератами, можно сделать вывод о наличии эффективных средств проведения надзора в странах ЕС. Кроме этого для использования на национальном рынке важными инструментами надзора могут стать: определение принадлежности группы предприятий к категории «финансовый конгломерат», проведение процедур исследованного в работе контроля за их деятельностью, ограничения по допуску к финансовому рынку их структурных частей по этому направлению, расширение условий предоставления соответствующих разрешительных документов, согласование ключевых лиц, введение дополнительных правил осуществления финансовой деятельности, использование дисциплинарных мер на разных уровнях управления и собственности в финансовых конгломератах, что позволит более качественно обеспечить защиту прав инвесторов, других пользователей финансовых услуг, прозрачные условия осуществления деятельности и повышения качества функционирования финансового рынка для гармонизации развития этого сектора на благо государства, национальной экономики и общества в частности.

Ключевые слова: финансовый конгломерат, директива финансовых конгломератов, банковская деятельность, инвестиционная деятельность, пруденциальный надзор, управление рисками, межсекторальная передача рисков.

SUPERVISION OF FINANCIAL CONGLOMERATES: EUROPEAN EXPERIENCE

Kuzheliev M.O.,
Boichuk M.M.

The subject of the work - a set of methods and models of improving the mechanism of proceedings supervision of financial conglomerates that are used in the countries of the European Union in the modern world.

The aim lays in identification key regulatory mechanisms used in the EU in order to optimize the system of supervision of financial conglomerates and the possible use of national financial markets in order to promote national economic system as a whole.

Methodology of work presents by following techniques: selection, compilation and comparison of information, critical thinking, formulating own thoughts. The author used methods of analysis, synthesis, deduction, comparison, modeling with the axiomatic approach of logical scientific methods.

The results present by a set of tools serves investigated the supervision of financial conglomerates, which are used in the EU regulatory tools, optimize their control procedures and defining the most relevant ones for using in the national financial market of Ukraine.

Practical implications. Considered instruments, legal framework and the supervisory challenges of financial conglomerates form effective means of supervision in the EU. In addition to their use in the national market important tools of supervision may be: determining affiliation group of companies classified as «financial conglomerate» procedures researched in article in the control of their activities, restrictions on access to financial markets and their structural parts in this direction, the expansion conditions providing appropriate permits, approval of key persons introducing additional rules of procedure of financial activities, using of

disciplinary measures at different levels of managing and ownership of financial conglomerates, which will allow ensure better protection of investors and other users of financial services, transparent conditions for business and quality functioning of financial markets for the harmonization of the sector for the benefit of the state, national economy and society in particular.

Keywords: *financial conglomerates directive, financial conglomerates, banking, investing, prudential supervision, risk management, cross-sector risk transfer.*

Актуальність. Зі здобуттям Україною незалежності набула актуальності зміна планової економіки на ринкову. Цьому процесу сприяють різні глобалізаційні та євроінтеграційні процеси, які є передумовами становлення ринкової економіки. При цьому, відбувається значний вплив на фінансову систему, фондовий ринок як один з найчутливіших її елементів, інвестиційні компанії і фонди, зокрема, їх діяльність та провадження раціонального і обґрунтованого нагляду і регулювання зі сторони держави. Одним з таких чинників стало входження до фінансового сектору фінансово-промислових груп банківських установ, які обслуговували грошові потоки цих груп, що дало початок формуванню блоку фінансових груп, а також з входженням міжнародних фінансових конгломератів на фінансовий ринок України значно зросла активність фінансових конгломератів на національному фінансовому ринку.

Ступінь дослідження даної проблеми вченими. Питанням діяльності фінансових конгломератів в Україні та впливу на банківський і страховий сектори фінансового ринку присвячені наукові праці таких вітчизняних науковців, як Козьменко О., Козирєв В., Школьник І., Катранжи Л., Гарбар Ж. та інших.

Зарубіжний погляд на організацію і функціонування фінансових конгломератів викладено в роботах: Дж. Нарвела, Сильвії Марчесі, Томаса Вульфа, Олівера Бланчарда, Рафаля Антчака, Малгожати Маркевич, Артура Радживіла та інших.

Предмет дослідження – комплекс методів і моделей вдосконалення механізму провадження нагляду за діяльністю фінансових конгломератів, які застосовуються в сучасних умовах в країнах Європейського Союзу.

Метою роботи є визначення ключових регуляторних інструментів які використовуються в Європейському Союзі для оптимізації системи нагляду над фінансовими конгломератами та можливістю застосування їх на національному фінансовому ринку з метою сприяння розвитку національної економічної системи в цілому.

Завдання дослідження: дослідити поняття фінансового конгломерату, специфіку його функціонування в країнах ЄС; дослідити організаційні та правові підстави провадження нагляду за фінансовими конгломератами; визначити ключові об'єкти нагляду за діяльністю фінансового конгломерату та інструменти які при цьому застосовуються; визначити інші механізми впливу регуляторів країн ЄС з метою оптимізації наглядових процедур; запропонувати шляхи удосконалення та оптимізації державної політики нагляду за фінансовими конгломератами зважаючи на досвід країн ЄС.

У дослідженні було застосовано загальнонаукові підходи: методи аналізу і синтезу, дедукції, порівняння, моделювання та аксіоматичний підхід.

Постановка проблеми. У зв'язку з продовженням п'ятого етапу формування та розвитку фінансових конгломератів в Україні, який характеризується їх активною діяльністю на фінансовому ринку, важливо впевнитись, що керівництво на рівні конгломерату та основних секторальних його складових розуміє ступінь своєї відповідальності при володінні та управлінні регулюванням бізнесом в групі. Критичним в цьому аспекті є збалансованість інструментів та об'єктів регулювання для зниження ризиків в групі при оптимальних адміністративних навантаженнях зі сторони регулюючих органів. Тому актуальним є дослідження процедур нагляду над фінансовими конгломератами в ЄС, а також перейняття цього позитивного досвіду для впровадження на національному фінансовому ринку.

Результати дослідження. Згідно з законодавством України, державний нагляд (контроль) - це діяльність уповноважених законом органів виконавчої влади, щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб'єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства, зокрема належної якості продукції, робіт та послуг, допустимого рівня небезпеки для населення, навколишнього природного середовища [1]. Виходячи з специфіки діяльності фінансових конгломератів в Україні, визначення поняття нагляду за ними можна сформулювати як споріднена діяльність органів регулювання фінансового ринку щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства відповідними їх учасниками та забезпечення належної якості послуг на ньому, захисту прав інвесторів та споживачів інших фінансових послуг.

В свою чергу, для кращого розуміння специфіки провадження нагляду за професійною діяльністю на фондовому ринку в фінансових групах країн Європейського Союзу доцільно розглянути сутність поняття фінансового конгломерату.

Прийнято вважати, що група фінансових установ, яка включає в себе страховий чи банківський сектор називається фінансовим конгломератом. Проте для більш ефективного провадження своєї діяльності чи взаємодії між з своїми елементами та з ринком капіталу зокрема, дані групи зазвичай інтегрують в себе і професійних учасників фондового ринку, або їх члени є учасниками фондового ринку. В такому випадку це зумовлюватиме додаткове функціональне навантаження на відповідні регулятори [2].

Проте, взаємозв'язок професійних учасників фондового та страхового ринку зумовлює виникнення додаткових ризиків впливу на діяльність інших елементів конгломерату та, з іншого боку, на діяльність професійного учасника фондового ринку [3]. Тому, для більш ефективного виявлення та запобігання

порушенням вимог законодавства професійними учасниками фондового ринку та забезпечення належної якості послуг на ринку цінних паперів, захисту прав інвесторів доцільним є додаткове провадження нагляду за фінансовою групою до якої він входить, а також його місце та роль в цій групі, що породжує нові об'єкти нагляду та зумовлює використання більш складного інструментарію провадження нагляду за нею.

У вужчому розумінні термін фінансовий конгломерат, означає групу, що займається різними видами фінансової діяльності, які традиційно регулюються окремими законами або правилами в багатьох країнах. Такі види діяльності можна розділити на три категорії:

- 1) банківська;
- 2) торгівля цінними паперами/інвестиціями;
- 3) страхування.

Основними причинами створення таких конгломератів слугують використання наступних стратегій ведення бізнесу:

- розширення (наступальна стратегія) бізнесу (розширення клієнтської бази, інтеграція діяльності в нові ринки збуту послуг, використання крос-продажів);
- диверсифікація (оборонна стратегія), яка передбачає зниження, розпорошення прибутку з основної діяльності на другорядні.
- Формами організації конгломератів та, відповідно об'єктами нагляду, згідно форм є:
 - повна інтеграція;
 - поперечне проведення капіталу (перехресне володіння акціями);
 - спільне підприємництво;
 - контрактна основа.

За метою забезпечення нагляду за конгломератами, в країнах Європейського Союзу виділяють такі їх 3 типи:

- 1) очолювані банківською установою;
- 2) очолювані страховою компанією;
- 3) інтегровані в діяльність якоїсь іншої групи (не обов'язково фінансової, наприклад промислової).

Крім цього, виходячи з практичних та регуляторних міркувань розрізняють 4 моделі корпоративних структур фінансово-організаційного зв'язку взаємодії елементів конгломерату, серед яких:

1) модель «Інтегрованої корпоративної структури»: в інтегрованій моделі фінансові послуги надаються в рамках одного суб'єкту. В банківській сфері це відповідає універсальній банківській моделі, де торгівельну та інвестиційну банківську діяльність поєднано в рамках однієї юридичної особи. Дана стандартна європейська модель зазначена у Директиві про консолідацію банківського нагляду. У Директиві наведено перелік обмежень (лімітів) щодо кваліфікованої долі участі поза фінансовим сектором. Країни-члени також можуть виключати участь у страхових та перестрахових підприємствах із зазначених кількісних обмежень;

2) модель «Материнська-дочірня компанія»: відповідно до законодавства ЄС, страхова діяльність повинна бути відокремленою від іншої комерційної діяльності та здійснюватись за посередництвом окремого суб'єкту. Типова модель з цією метою – це модель «материнська-дочірня компанія», в якій банк проводить страхову діяльність через окремий страховий філіал. Як альтернатива, страхова компанія може мати банківську дочірню компанію з метою розділення цих двох видів діяльності. До того ж, материнська та дочірня компанії повинні бути капіталізовані окремо;

3) модель «Холдингової компанії»: модель холдингової компанії передбачає, що головна компанія контролює спеціалізовані філіали. Спільні функції групи можуть бути централізованими на рівні холдингової компанії. Однак, філіали повинні мати достатній капітал, так як у холдингової компанії може не бути достатнього капіталу, а філіали не мають прямого доступу до капіталу інших філіалів холдингової компанії;

4) «Горизонтальна модель»: директива про фінансові конгломерати чітко визначає горизонтальні групи, в яких суб'єкти не пов'язані один з одним через прямий або непрямий капітал. Однак, їх можна розглядати в розрізі приналежності до однієї групи, так як управління ними здійснюється на єдиній основі, а також тому, що члени їх корпоративних організацій в більшості ті ж самі особи. Такі характеристики можна ідентифікувати лише у випадку достатньої прозорості та розкриття, тому горизонтальні групи представляють особливу складність для наглядових органів [4].

Такими чином, основними причинами провадження нагляду над конгломератами слугують:

- 1) забезпечення фінансово-економічної стабільності, адже групи є великими та важливими «гравцями» на відповідних ринках, при участі професійних учасників фондового ринку, включаючи і ринок капіталу;
- 2) забезпечення захисту для клієнтів, інвесторів та інших користувачів їх продуктів та послуг.

Правові підстави провадження консолідованого нагляду над конгломератами обґрунтовані у EU-RL 2002/87/EG – Директиві фінансових конгломератів (Financial Conglomerates Directive – FCD). Вона визначає загальні правила організації наглядових процедур за фінансовими групами, але не враховує взаємозв'язок між різними фінансовими секторами (не будуть прийняті до уваги, наприклад, вимоги до показника «власні кошти»). Основою для розвитку директиви фінансових конгломератів (FCD) стали внутрішні ризикоорієнтовані моделі нагляду за банківським та страховим секторами, які, в свою чергу, регулювалися для банківського сектору: директивами вимог до капіталу (Capital Requirements Directives (CRD)) та регулюванням вимог до капіталу (Capital Requirements Regulation (CRR)), для страхового сектору: «Платоспроможність I» (The Solvency I Directive) та «Платоспроможності II» (The Solvency II Directive).

В цьому контексті поняття сектору відповідно для банківського та страхового впливає з відповідних директив ЄС. Так для банківського сектору це:

- 1) EU-RL 2000/12/EG;
- 2) 85/611/EWG;
- 3) 2001/107/EG bzw. 93/22/EWG
- 4) 93/6/EWG, CRR.

Де, представниками банківського сектору можуть бути: кредитні інститути, фінансові установи, фінансові холдингові компанії та компанії з управління активами.

Поняття страхового сектору визначене в директивах:

- 1) EU-RL 73/289/EWG;
- 2) 2002/83/EG;
- 3) 98/78/EWG.

Його представляють зокрема страхові компанії, компанії що здійснюють перестрахування та страхові холдинги.

Дана директива була розроблена з метою забезпечення нагляду за конгломератами на основі схеми, наведеної на рис. 1. У Директиві 2002/87/ЄС вказано, що обов'язковою умовою існування фінансового конгломерату є те, щоб така група мала мінімум один суб'єкт в страховому секторі та принаймні один суб'єкт у секторі банківських або інвестиційних послуг.

У визначенні також є посилання на фінансовий сектор, який окремо виділено в Директиві і означає сектор, що складається з одного чи більше наступних суб'єктів:

- а) кредитна установа, фінансова установа або підприємство з надання додаткових банківських послуг у значенні Статті 1(5) та (23) Директиви 2000/12/ЄС (банківський сектор);
- б) страхова компанія, перестраховальна компанія або страхова холдингова компанія в значенні Статті 1(i) Директиви 98/78/ ЄС (страховий сектор);
- в) інвестиційна фірма або фінансова установа в значенні Статті 2 (7) Директиви 93/6/ЄЕС (сектор інвестиційних послуг);
- г) фінансова холдингова компанія зі змішаною діяльністю [4].

У Директиві 2000/12/ЄС поняття кредитної установи визначено як суб'єкт підприємницької діяльності, діяльність якого полягає в отриманні від громадськості депозитів або інших коштів на зворотній основі та надання кредитів за свій власний рахунок. Таке визначення очевидно стосується банків, яким видано ліцензію на отримання депозитів від громадськості. Воно є синонімічним до визначення банку, яке використовується в багатьох юрисдикціях. В даному випадку поняття «кредитна установа» та «банк» прирівнюються.

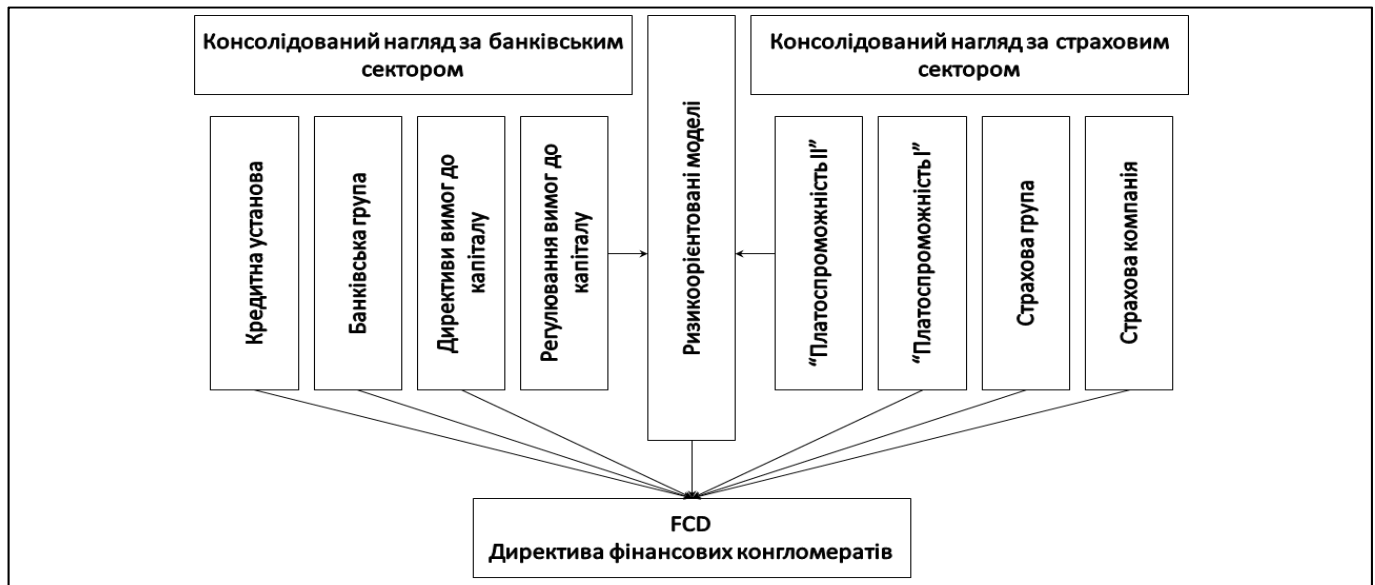

Рисунок 1. Розвиток директиви фінансових конгломератів (FCD)

Джерело: складено авторами на основі [10].

Суперечливим є визначення кредитного союзу – кредитної установи чи «фінансової установи», адже поняття якої описано в Директиві 2000/12/ЄС як «суб'єкт підприємницької діяльності, що не є кредитною установою, основна діяльність якого полягає у придбанні участі або здійсненні одного або більше видів діяльності, вказаних в пунктах 2-12 Додатка I» (Директиви 2000/12/ЄС). Дане визначення виключає діяльність отримання депозитів та інших коштів на зворотній основі, що є пунктом 1 Додатку 1. Стосовно кредитного союзу, в залежності від законодавства, яке застосовується, депозити та кошти на зворотній основі, як правило, приймаються лише від його членів та кредитних і фінансових установ, а не від громадськості, як це відбувається

у випадку з банком. Кредитні союзи в Об'єднаному Королівстві та Ірландії спеціально виключено зі сфери застосування Директиви 2000/12/ЄС статтею 3 разом з певними іншими суб'єктами [5].

Директива 2002/87/ЄС щодо додаткового нагляду за кредитними установами, страховими та інвестиційними компаніями у фінансовому конгломераті («Директива фінансових конгломератів») детермінує додатковий нагляд, як пруденційний на груповій основі за кредитними установами, страховими підприємствами та інвестиційними компаніями – учасниками фінансової групи (об'єднання), що надає послуги та продукти в різних секторах фінансового ринку. Додатковий нагляд проводиться з метою унеможливлення зловживань в секторальному пруденційному нагляді та запобігання додатковим пруденційним ризикам, що можуть виникати через притаманну фінансовій групі структуру. Директива 2002/87/ЄС стосується вимог додаткового нагляду за такими фінансовими групами. У Директиві надано перелік критеріїв призначення єдиного координатора від компетентних органів, які здійснюють окремий нагляд за регульованими конгломератом суб'єктами. Як консолідований, так і додатковий нагляд враховує те, що кредитна установа часто виступає в якості частини більш ширшої мережі, що може охоплювати інші юридичні особи в банківській сфері, широкий спектр видів фінансової діяльності та/або промислові чи комерційні інтереси – як в країні перебування, так і в інших країнах.

Директивою впроваджується додатковий нагляд на консолідованій основі за фінансовими конгломератами на додаток до вже існуючого розміркованого нагляду як окремого (лише банки), так і секторального (консолідований нагляд груп банківської діяльності та інвестиційних послуг). Директива також зобов'язує країни-члени включати компанії з управління активами у сферу дії додаткового нагляду. В тих юрисдикціях, де банки традиційно оперують у секторі цінних паперів (таких як Великобританія з єдиним наглядовим органом FSA), ефект впровадження концепції фінансового конгломерату полягає у перенесенні страхової діяльності у площину сфери дії консолідованого нагляду. Дана Директива розрізняє фінансові конгломерати, очолювані суб'єктом з головним офісом у ЄС та тими, чий головний офіс поза межами ЄС.

Критерії обмеження при визначенні фінансового конгломерату полягають в тому, щоб відношення підсумку балансового звіту регульованих та нерегульованих суб'єктів фінансового сектору в групі до підсумку балансового звіту групи в цілому перевищувало 40%.

Однак, слід зазначити, що для відповідності критеріям Директиви щодо класифікації в якості фінансового конгломерату фінансова група повинна бути відповідного розміру. Умова визначення фінансового конгломерату вимагає, щоб консолідована та/або сукупна діяльність суб'єктів в групі в рамках страхового сектору та консолідована та/або сукупна діяльність суб'єктів в рамках банківського та інвестиційного секторів були однаково значимими в значенні Статті 3 (2) та (3), а саме:

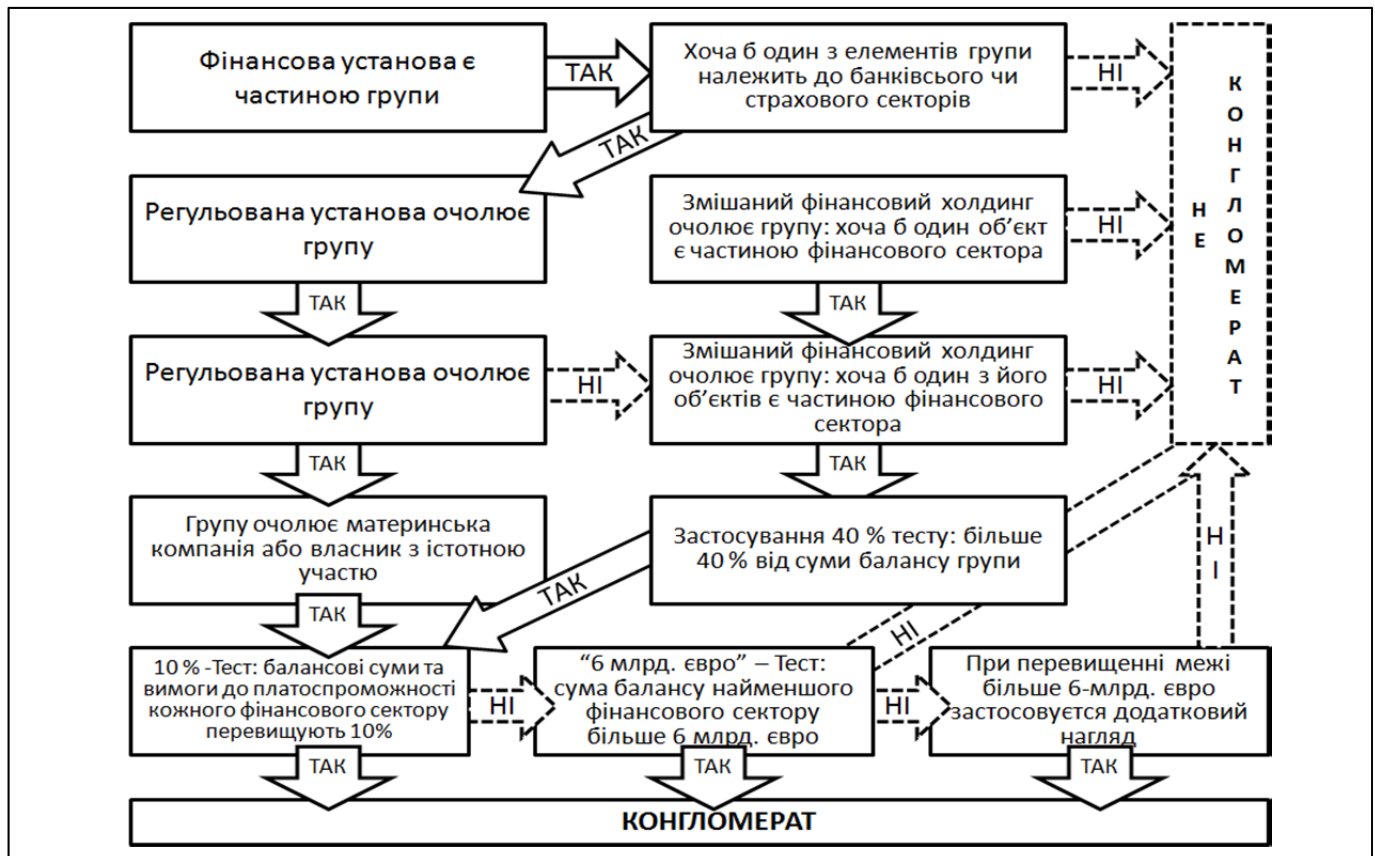

Рисунок 2. Алгоритм ідентифікації фінансового конгломерату

Джерело: складено авторами на основі [10].

1) для кожного фінансового сектору середнє арифметичне коефіцієнта, рівного відношенню загального балансу певного фінансового сектору до загального балансу суб'єктів фінансового сектору, що входять до групи, та коефіцієнта, рівного відношенню вимог до платоспроможності того самого фінансового сектору до загальних вимог до платоспроможності суб'єктів фінансового сектору, для кожного фінансового сектору має перевищувати 10% (Стаття 3 (2));

2) міжсекторальна діяльність вважається значною, якщо загальний баланс найменшого фінансового сектору в групі перевищує 6 млрд. євро. Якщо вищезазначене друге обмеження значно зменшиться, то ймовірно буде значно більша кількість груп, що відповідають вимогам визначення «фінансовий конгломерат» [6].

Згідно з вищевказаними ознаками та вимогами визначення фінансового конгломерату, алгоритм його детермінації згідно з директивою може виглядати наступним чином (рис. 2).

При цьому однією з найпоширеніших схем, притаманних фінансовим конгломератам є та, в якій об'єкти нагляду знаходяться в обох секторах (групах) рис. 3. Згідно з директивою, у такому випадку консолідований нагляд над банківською/страховою групою не є наглядом за фінансовим конгломератом.

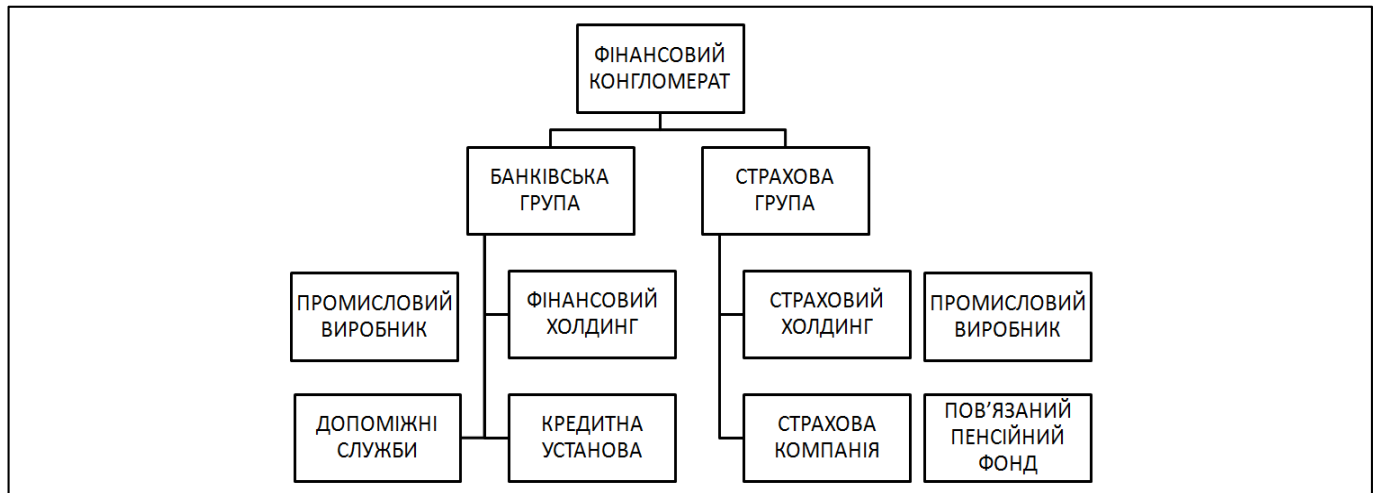

Рисунок 3. Типова схема конгломерату за яким проводяться консолідований/додатковий нагляд

Джерело: складено авторами на основі [10].

Нагляд на консолідованій основі, як правило, розглядається як додатковий аспект нагляду за кредитними установами в якості окремого суб'єкту. Він не замінить потреби у проведенні окремого нагляду за банківською діяльністю. Потреба у консолідованому нагляді зумовлена різносторонньою природою фінансової діяльності, якою займаються кредитні установи, а також зростаючою до міжнародного рівня сферою застосування такої діяльності та структур, при посередництві яких така діяльність відбувається.

Юридичні особи, які зазначені в ст. 2. FCD підлядають нагляду незалежно від типу сектору в якому вони приймають участь. Серед таких юридичних осіб виділяють: пенсійні фонди, інститути спільного інвестування, «дрібні» постачальники інвестиційних послуг, аутсорсингові фірми страхових компаній (наприклад управляючі активами).

У випадках коли об'єкти нагляду належать до двох секторів (банківського та страхового одночасно) до них застосовується додатковий контроль, істотними аспектами якого є:

- 1) уникнення подвійного левелізму;
- 2) мінімізація впливу ланцюгової реакції між пов'язаними структурними елементами;
- 3) обмеження концентрації ризику;
- 4) нагляд над здійсненням внутрішнього управління ризиками.

Безумовною перевагою вищезазначеної директиви є встановлення мінімальних рівнів гармонізації, таким чином, щоб надати країнам-членам можливість впровадження суворіших правил.

Так, наприклад у Австрії діє Закон «Finanzkonglomeratengesetz FKG» – Закон про фінансові конгломерати, затверджений рішенням Національної ради Австрії від 16 червня 2004 року федерального закону, про додатковий нагляд за діяльністю кредитних організацій, страхових організацій та інвестиційних компаній у фінансовому конгломераті, та інші Закони (з відповідними змінами): Закон про страховий нагляд; Закон про банківську діяльність; Закон про нагляд за цінними паперами; Закон про орган фінансового ринку; Закон про фондову біржу; Закон про пенсійний фонд [7].

Наглядові органи конгломерату чи відповідних його регульованих секторів зобов'язані встановлювати вимогу до адекватності капіталу на різних рівнях в межах комплексу групи. Метою встановлення коефіцієнтів достатності капіталу є забезпечення того, що капітал знаходиться в межах групи, де виникають ризики. Також, в уповноваженому банку повинен бути достатній капітал для захисту вкладників.

Найкращою практикою нагляду є приклад, коли наглядові органи встановлюють індивідуальний рівень капіталу до коефіцієнту ризикових активів для банків, які для більшості установ перевищуватимуть

Базельський мінімум в розмірі 8% [8]. Такі індивідуальні коефіцієнти можна встановлювати на основі оцінки ризиків. Не дивлячись на те, що Basle II відмінює деякі фактори оцінки коефіцієнтів достатності капіталу шляхом впровадження підходу, заснованого на оцінюванні ризику до зваження кредитного ризику, потреба у диференційних коефіцієнтах достатності капіталу залишається. Консолідовані коефіцієнти достатності капіталу потрібно також встановлювати на індивідуальній груповій основі. Хоча загальний необхідний коефіцієнт завжди базується на коефіцієнті, що встановлюється для основної фінансової установи в групі, можуть бути випадки, коли доречним буде інший коефіцієнт. Фактори, що можуть зумовити встановлення іншого консолідованого коефіцієнту достатності капіталу можуть бути наступними:

а) місцезнаходження капіталу групи та забезпечення того, що основне навантаження не припадає на надлишковий капітал, який прив'язаний до певних компаній або країн через причини регуляторного, обмінного або податкового характеру;

б) ступінь диверсифікації ризику в межах групи в цілому співставний з основним банком (принципалом);

в) будь-які ризики, що виникають на груповій основі, але не відображаються на факторах, що впливають на коефіцієнт основного банку;

г) якість інструментів капіталу та джерел фінансування.

Крім того, зміна капіталу пропорційно до коефіцієнту ризикованості активів на будь-якому рівні групи – це один з головних дисциплінарних заходів, що використовується наглядовими органами [9]. Якщо виникають обставини, що можуть значно підвищити ризики вкладників, наглядовий орган повинен мати повноваження відповідно підвищити коефіцієнт достатності капіталу.

Таким чином, ключовим зовнішнім звітом на регулярній основі є формат, що дозволяє розрахунок коефіцієнту достатності капіталу та спрощує корегування, які повинні робити наглядові органи по відношенню як до бази капіталу, так і до ризикованих активів. Нормативна в цьому контексті зобов'язана підтримувати повноваження наглядових органів встановлювати (та змінювати) окремі коефіцієнти достатності капіталу для окремих банків та фінансових установ як на рівні підгрупової, так і на рівні групової консолідації.

Одним з елементів нагляду при цьому є розрахунок адекватності капіталу, який здійснюється методами «Консолідації» або «Дедукції та агрегації» (табл. 1).

Таблиця 1. Методи розрахунку адекватності капіталу

Розрахунок за методом консолідації (метод 1)	Метод дедукції та агрегації (метод 2)
Власні кошти (базова групова звітність)	Σ власних коштів всіх фінансових установ (регульованих і нерегульованих)
	мінус (за вирахуванням)
Σ вимог капіталу (регулятивних капіталів) всіх фінансових організацій	Σ вимог капіталу (регулятивних капіталів) регульованих суб'єктів, які відносяться до фінансового сектору
	Σ сум балансової вартості

Джерело: складено авторами на основі [10].

При цьому розрахунок «Власних коштів» та «Вимог до капіталу» здійснюється в межах правил відповідних регульованих секторів.

Так, наприклад, для розрахунків показника власних коштів для конгломератів Комісія фінансових ринків Австрії (Financial Market Authority (Austria)) пропонує метод 1 («Метод консолідації»). Даний метод не є абсолютно «чистим», але він поєднує в собі принципи бухгалтерського обліку – поєднання методів комбінації методів 1 та 2. Повідомлення про достатність капіталу здійснюється конгломератом щоквартально.

Важливими об'єктами нагляду слугують також «Значні пороги» внутрішньогрупових операцій (операція всередині групи регульованих і нерегульованих суб'єктів) за директивою фінансових конгломератів у розмірі 5% від потреби в капіталі на рівні конгломерату. В більшості випадків, в процесі консолідації суб'єктів пов'язані ризики всередині групи виключаються з розрахунків. Однак, пов'язане кредитування залишається проблемою, особливо це стосується компаній групи (часто не фінансових), які не консолідовано. Наглядові органи особливу увагу приділяють ідентифікації елементів пов'язаного ризику, які мають природу капітальної інвестиції, а тому підлягають певній формі виключення з капіталу. Що стосується інших ризиків з пов'язаними сторонами (крім тих, що виключаються з капіталу), застосовується сукупне обмеження в розмірі 25% консолідованої бази капіталу після вирахувань. Лише маючи вичерпну інформацію щодо групи та її взаємозв'язків, в тому числі реальних власників, можна оцінити рівень пов'язаного кредитування. Визначення тісних зв'язків чи спорідненості з цією метою повинно відбуватись на постійній основі. Часто банки недооцінюють ступінь зв'язку або навмисно вводять наглядові органи в оману. Тому дане питання слід регулярно вивчати за допомогою перевірки на місцях. Повинні надаватись регулярні звіти з дотриманням всіх обмежень, а також звіти про «тісні взаємозв'язки».

Крім цього, значна роль відведена ступеню концентрації ризику. В Австрії при значному рівні концентрації ризиків Комісія фінансових ринків встановлює обов'язковим до представлення та перевірки всі

види ризиків, зазвичай це: кредитний, ринковий, страховий, ризик відповідальності за управління активами (ALM-risk), операційний.

В свою чергу формування позиції ризику згідно з типами ризиків конгломерату (за належністю до відповідного сектора) та розподілами ймовірностей настання відповідних ризиків зображене на рис. 4.

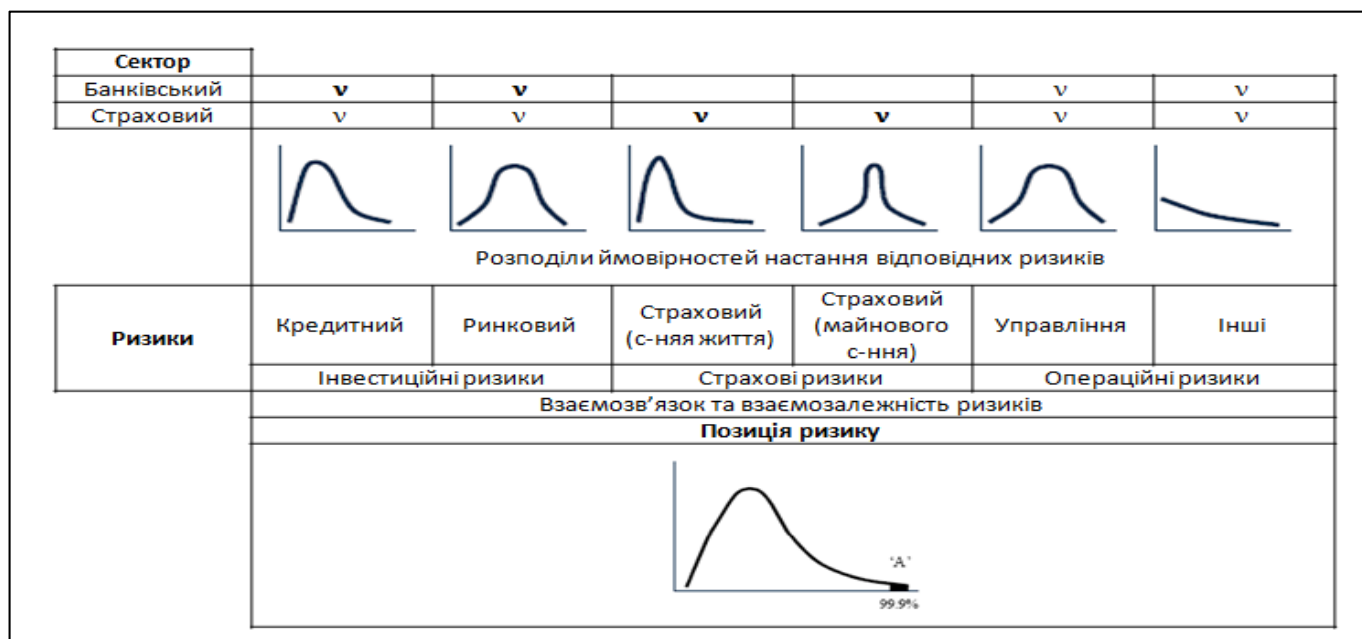

Рисунок 4. Формування «позиції ризику» конгломерату

Джерело: складено авторами на основі [10].

Також повинні бути враховані ризики пов'язані з усіма підрозділами групи що регулюється та нерегульованих дочірніх підприємств, їх учасників. Особливості провадження нагляду над ступенем концентрації ризику зводяться до таких:

- 1) концентрація ризику відповідає федеральному банківському акту (концепція зважених за ризиком активів);
- 2) параметр для повідомлення є вимогою до капіталу по параметру конгломерату за рівнем (порогом);
- 3) залежність ризиків від групової структури;
- 4) звітність: щоквартальна;
- 5) регулюються за наказом комісії фінансових ринків;
- 6) жорстка межа: угода з одним клієнтом або групою пов'язаних клієнтів не може перевищувати 25% власних коштів на рівні конгломерату.

Регулювання внутрішньорегіональних угод відповідних груп в Австрії представлене:

- 1) вимогою щодо підписання страхового договору;
- 2) кожна угода в складі групи, яка належить до різних фінансових секторів та відповідає наступним умовам також є об'єктом нагляду над конгломератом:
 - а) одна угода, що перевищує 5% від потреби в капіталі на рівні конгломерату (щоквартальна звітність)
 - б) сума угод, що перевищують 5% рівень регуляторного капіталу на рівні конгломерату (щоквартальна звітність включаючи перелік операцій).

Типами таких угод можуть бути: кредитна, гарантія та позабалансові операції, угода про розподіл витрат, угоди щодо власних коштів, договори страхування, договори перестрахування, договори страхування кредиту. В цілому профілі ризиків конгломерату можна звести до наступних (табл. 2).

Таблиця 2. Профілі ризиків конгломерату

Банк або банківська група		Страхова компанія або страхова група	
Довгострокові активи (кредити)	Короткострокові зобов'язання (ощадні рахунки)	Короткострокові активи (акції, облігації)	Довгострокові зобов'язання (договори страхування)
Пов'язані ризики			
запуск банку		накопичення страхових випадків	
кредитний дефолт		негативні ринкові зміни активів	
Цілі регулювання:			
фінансова стабільність		захист клієнтів	
Спрямованість нагляду (контролю)			
капітал та ліквідність		ліквідність	

Джерело: складено авторами на основі [10].

У даному випадку наявні можливості настання ризику балансу: горизонтальний (банківський сектор – «Трансформація») і вертикальний (страховий сектор – «закон великих чисел») в межах одного фінансового сектору та можливості настання крос-секторального ризику балансу – по-горизонталі (між дочірніми підприємствами) і по-вертикалі (батько-дочірній). Поряд з ними існує ризик настання ефекту зараження (наприклад репутаційного чи бізнес-ризиків).

З метою їх мінімізації застосовується нагляд для налагодження фінансової стабільності та зосередження уваги на капіталі та його ліквідності в конгломераті.

Передача сектору конкретного ризику в іншій галузі (пряма або через ринок) надає переваги для кращого управління капіталом, дозволяє здійснити диверсифікацію ефектів поділу капіталомісткого і страхового ринків, наповнити ліквідними ризиковими «товарами» ринок ризику, підняти ефективність хеджування та, разом з тим, полегшити регуляторне навантаження. Крім цього можуть бути застосовані наступні способи міжсекторальної передачі ризиків (рис. 5).

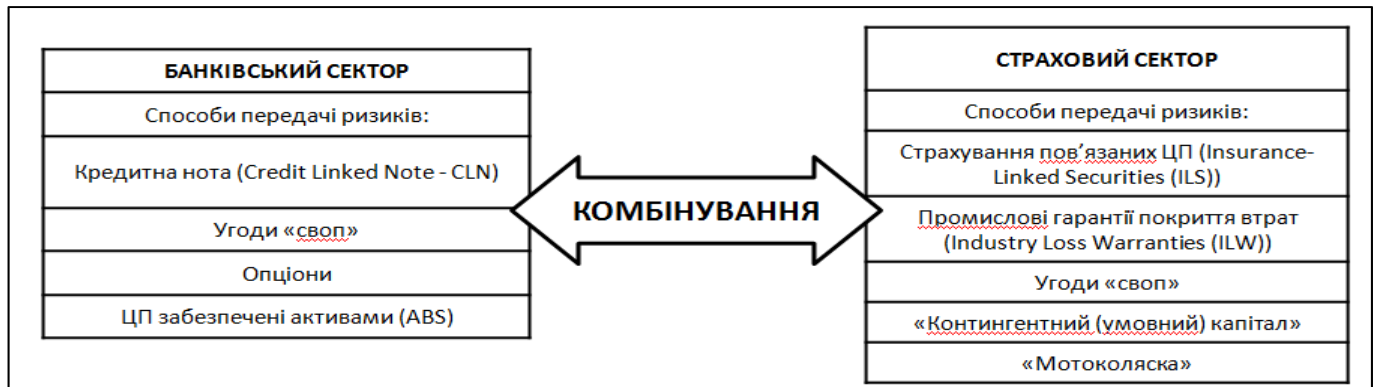

Рисунок 5. Способи крос-секторальної передачі ризиків конгломерату

Джерело: складено авторами на основі [10].

Наглядові органи повинні вимагати від очолюваних компаній, щоб вони зводили великі ризики, на які наражаються члени групи, до окремих контрагентів або груп тісно пов'язаних контрагентів та оцінювали їх відносно консолідованої бази капіталу на основі тих самих обмежень, що застосовуються при оцінюванні великих ризиків. Групи повинні мати відповідні системи моніторингу дотримання таких обмежень на щоденній основі. Повинні подаватись регулярні звіти про великі ризики. В тих випадках, коли підхід до Торгового/Банківського портфелю погоджено, існують незначні виключення до необхідності дотримуватись верхньої межі 25% щодо великих ризиків в торговому портфелі дочірньої компанії, де група дотримується вимог на консолідованій основі.

Зважаючи на вищерозглянуті аспекти визначення ризику та ролі детермінації капіталів різних рівнів в процесі функціонування конгломератів та проведенні процедур нагляду за їх діяльністю, можна сформулювати наступну модель нагляду за відповідними об'єктами у формі таблиці (табл. 3).

Таблиця 3. Об'єкти контролю регулятором фінансового конгломерату

Нагляд	Ризик і капітал		Розкриття інформації
Контроль	«Економічний капітал»/Платоспроможність	Капітал	Прозорість
Адекватність капіталу	Кредитний, ринковий, операційний та інші ризики	Мінімальний капітал	Опис моделі
Ризик-менеджмент	Страхові ризики	Платоспроможність капіталу	Релевантність інформації
Внутрішній контроль	Співставлення внутрішньої моделі стандартній (агрегація, диверсифікація чи пом'якшення)	Визначення власних коштів	Прозорість інформації
Контрольні випробовування		Економічний капітал	
Внутрішня процедура оцінки достатності капіталу (ICAAP) та власна оцінка ризику платоспроможності (ORSA)		Співставлення внутрішньої моделі стандартній	

Джерело: складено авторами на основі [10].

Наглядові органи повинні приділяти особливої уваги внутрішнім системам та контролю. Як мінімум, консолідований суб'єкт повинен здійснювати адекватне управління ризиками та застосовувати механізми

внутрішнього контролю як на рівні групи, так і на рівні окремої компанії. Такі заходи передбачають існування систем, здатних здійснювати моніторинг виконання регуляторних вимог на рівні групи та забезпечувати контроль вимірювання, моніторингу та контролю всіх серйозних ризиків, в тому числі операції в межах групи та концентрації ризиків.

Так само важливо впевнитись, що керівництво на рівні групи розуміє ступінь своєї відповідальності при володінні та управлінні регульованим бізнесом в групі. До всього керівництва, яке має вплив на регульовані суб'єкти, повинні застосовуватися вимоги відповідності та належності. Це також стосується структур володіння. Іноді від власників банків просять надання листів поруки на підтвердження того, що вони будуть підтримувати фінансову життєздатність уповноважених суб'єктів у випадку, якщо виникне потреба збільшення капіталу для покриття втрат. Хоча такий спосіб як залучення акціонерів до підтримки своїх банків має обмеження, він є значним доказом відповідності та належності на випадок, якщо власники не забезпечать підтримку. Надалі це може стати механізмом тримати невідповідних власників подалі від банківської системи.

Крім того з метою оптимізації процедури нагляду фінансового конгломерату передбачається використання наступних інструментів регулювання, що зі збереженням попередніх вимог та особливостей нагляду:

1. Умови надання ліцензії. Право надавати та відкликати ліцензію фінансовій установі проводити діяльність – це найбільш впливовий існуючий інструмент. Він дає можливість встановлювати правила та вимоги для них на постійній основі. В результаті нагляду та перевірки встановлюється, чи продовжує вона дотримуватись вимог, що висуваються для отримання ліцензії.

Не дивлячись на вимоги до наглядових органів розуміти структуру будь-якої групи, в складі якої така установа, на який поширюється нагляд, наглядові органи повинні мати право відмовити у ліцензії будь-якій структурі, яка вважається занадто складною для ефективного нагляду, або створена навмисне з метою уникнення належної оцінки.

2. Погодження ключових осіб. Основним фактором розвитку ефективного корпоративного управління та внутрішнього контролю є призначення осіб, які мають відповідну кваліфікацію для призначення на основні посади в фінансовій установі. Право погоджувати членів наглядової ради та ключових керівників дає регуляторному органу сильний інструмент для заохочення ефективного здорового управління. І навпаки, право знімати з посад ключових осіб або забороняти їм займати ключові позиції в таких установах є ефективним дисциплінарним інструментом.

3. Правила ведення фінансової діяльності. За допомогою звітування та перевірок можна встановити дотримання відповідних правил організації діяльності конгломерату. Використання вимог та стандартів звітів є ще одним інструментом досягнення цілей пруденційного нагляду разом з використанням пруденційних коефіцієнтів, які використовують наглядові органи для кількісного нагляду за консолідованими групами є коефіцієнти достатності капіталу та обмеження великих ризиків.

4. Використання дисциплінарних заходів шляхом встановлення штрафів для таких установ за недотримання правил фінансової діяльності та застосовування інших дисциплінарних заходів.

Висновки: розглянувши інструментарій, правове забезпечення та специфіку організації, проведення нагляду за фінансовими конгломератами, можна зробити висновок про наявні ефективні засоби провадження нагляду в країнах ЄС. Крім цього для використання їх на національному ринку важливими інструментами нагляду можуть стати: визначення належності групи підприємств до категорії «фінансовий конгломерат», проведення процедур дослідженого в роботі контролю за їх діяльністю, обмеження по допуску до фінансового ринку їх структурних частин з цього напрямку, розширення умов надання відповідних дозвільних документів, погодження ключових осіб, введення додаткових правил провадження фінансової діяльності, використання дисциплінарних заходів на різних рівнях управління та власності у фінансових конгломератах, що дозволить більш якісно забезпечити захист прав інвесторів, інших користувачів фінансових послуг, прозорі умови провадження діяльності і підвищення якості функціонування фінансового ринку для гармонізації розвитку цього сектору на благо держави, національної економіки та суспільства зокрема.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/877-16>
2. Кужелев М. А. Корпоративное управление: сущность и элементы / М.А. Кужелев // *Економіка і організація управління: Збірник наукових праць*. Випуск 3. – Донецьк: ДонНУ, Каштан, 2008. – С. 51-58
3. Кужелев М.О. Корпоративний контроль: методологія дослідження, фінансовий аспект та моделі формування / М.О. Кужелев // *Финансы, учет, банки: Сборник научных трудов*. – Випуск №1 (18). – Донецьк: ДонНУ, ТОВ «Норд Комп'ютер», 2012. – С. 24-34.
4. Застосування концепцій нагляду на консолідованій основі. *Europe Aid/126416/C/SER/UA EU Project «Strengthening of Ukrainian Financial Services Sector»* 2016.
5. *Relating to the taking up and pursuit of the business of credit institutions DIRECTIVE 2000/12/EC* [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32000L0012>
6. *Financial conglomerates directive – FCD EU-RL 2002/87/EG* [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/ALL/?uri=celex:32002L0087>

7. *Finanzkonglomeratengesetz - FKG (7073/BR d.B.)* [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.parlament.gv.at/PAKT/VHG/BR/I-BR/I-BR_07073/index.shtml
8. *Basel II: Revised international capital framework – Bank for International Settlements (BIS)* [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.bis.org/publ/bcbsca.htm>
9. Кужелев М.О. Фінансова гнучкість прийняття рішень в інвестиційній діяльності банків : монографія / М.О. Кужелев., М.О. Житар. – К. : «Центр учбової літератури», 2016. – 176 с.
10. *Supervisory challenges of financial conglomerates* Thomas Wulf Financial Market Authority (FMA) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://openknowledge.worldbank.org>

References

1. *The Law of Ukraine «On Principles of State Supervision (Control) of economic activity»* [Electronic resource]. Access mode: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/877-16>
2. Kuzhelev M.A. *Korporativnoye upravleniye: sushchnost y elementy // Ekonomika i orhanizatsiya upravlinnya: Zbirnyk naukovykh prats. Vyp. 3. – Donetsk: DonNU, Kashtan, 2008. – S. 51-58*
3. Kuzhelev M.O. *Korporativnyi kontrol: metodolohiia doslidzhennia, finansovyi aspekt ta modeli formuvannia // Fynansy, uchet, banky: Sbornyk nauchnykh trudov. – Vypusk №1 (18). – Donetsk: DonNU, TOV «Nord Komp'iuter», 2012. – S. 24-34.*
4. *Europe Aid/126416/C/SER/UA EU Project «Strengthening of Ukrainian Financial Services Sector» 2016.*
5. *Relating to the taking up and pursuit of the business of credit institutions DIRECTIVE 2000/12/EC :* <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32000L0012>
6. *Financial conglomerates directive – FCD EU-RL 2002/87/EG :* <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/ALL/?uri=celex:32002L0087>
7. *Finanzkonglomeratengesetz - FKG (7073/BR d.B.) :* https://www.parlament.gv.at/PAKT/VHG/BR/I-BR/I-BR_07073/index.shtml
8. *Basel II: Revised international capital framework – Bank for International Settlements (BIS) :* <http://www.bis.org/publ/bcbsca.htm>
9. Kuzheliev M.O., Zhytar M.O. *Finansova hnuchkist pryiniattia rishen v investytsiinii diialnosti bankiv : monohrafiia. – K. : «Tsentr uchbovoi literatury», 2016. – 176 s.*
10. *Supervisory challenges of financial conglomerates* Thomas Wulf Financial Market Authority (FMA) : <https://openknowledge.worldbank.org>

ДАНИ ПРО АВТОРІВ

Кужелев Михайло Олександрович, доктор економічних наук, професор, директор Навчально-наукового інституту фінансів, банківської справи

Університет Державної фіскальної служби України
вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, 08201, Україна
e-mail: m-kristo@ukr.net

Бойчук Микола Миронович, головний спеціаліст відділу ліцензування, нагляду та контролю за діяльністю інституційних інвесторів департаменту спільного інвестування та регулювання діяльності інституційних інвесторів

Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку
вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, 08201, Україна
e-mail: johnrider533@gmail.com

ДАНИЕ ОБ АВТОРАХ

Кужелев Михаил Александрович, доктор экономических наук, профессор, директор Учебно-научного института финансов и банковского дела

Университет Государственной фискальной службы Украины
ул. Университетская, 31, г. Ирпень, 08201, Украина
e-mail: m-kristo@ukr.net

Бойчук Николай Миронович, главный специалист отдела лицензирования, надзора и контроля за деятельностью институциональных инвесторов департамента совместного инвестирования и регулирования деятельности институциональных инвесторов

Национальная комиссия по ценным бумагам и фондовому рынку
ул. Университетская, 31, г. Ирпень, 08201, Украина
e-mail: johnrider533@gmail.com

DATA ABOUT THE AUTHORS

Kuzheliev Mykhailo, Doktor of Science (Economics), Professor, Director of Educational and Scientific Institute of Finance and Banking

University of the State Fiscal Service of Ukraine
31, Universitetska street, Irpin, 08201, Ukraine
e-mail: m-kristo@ukr.net

Boichuk Mykola, chief specialist of licensing, supervision and control over the activities of institutional investors department of joint investment and regulation of institutional investors
The National Securities and Stock Market Commission
31, Universitetska street, Irpin, 08201, Ukraine
e-mail: johnrider533@gmail.com

УДК 336.49:378.3

ЕНДАВМЕНТИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Дмитришин М.В.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні питання функціонування ендавментів у вищих навчальних закладах.

Метою дослідження є виокремлення поточних проблем ендавмент-фондів в українських вищих навчальних закладах та пошук шляхів їх вирішення.

Методами дослідження, застосованими у роботі є: методи порівняння, групування, деталізації та аналітичний метод.

Результати роботи. У статті розкрито теоретичні та методичні положення, а також економічний зміст функціонування ендавмент-фондів у вищих навчальних закладах. Обґрунтовано передумови, причини та фактори впливу на їх формування та функціонування у вітчизняних університетах. Охарактеризовано поточний стан поширення практики управління ендавментами у сфері вищої освіти України на сучасному етапі. Виокремлено ключову причину, що зумовлює необхідність створення сталого фонду у державному вищому навчальному закладі, що одночасно виступає також і перешкодою до поширення такого способу залучення й використання коштів благодійників. Наведено ключові перепони на шляху розвитку практики сталих фондів у вищих навчальних закладах, які поділено на категорії правових, морально-етичних, політичних та фінансово-економічних. На основі виокремлених дестимуляторів розповсюдження досвіду створення та ефективного управління ендавмент-фондами у сфері вищої освіти, запропоновано авторське бачення їх усунення чи мінімізації. Підсумовано подальші перспективи майбутнього розвитку явища ендавментів у вищій освіті України.

Галуззю застосування результатів дослідження є управлінська та фінансова діяльність вищих навчальних закладів.

Висновки. Проведене дослідження теоретичних та методичних основ, нормативно-правового регулювання та сучасного стану функціонування діючих в українських університетах сталих фондів дало змогу виокремити окремі труднощі й перешкоди на шляху до їх ефективного впровадження та розвитку. Аналіз поточної економічної, політичної, морально-психологічної ситуації у нашій державі дозволив прослідкувати взаємозв'язок причин та наслідків існуючих сьогодні проблем. На основі виявлених передумов намічено перспективи їх розв'язання через виокремлення способів покращення ситуації у сфері застосування ендавмент фондів у вищій освіті та державі загалом.

Ключові слова: вищий навчальний заклад, ендавмент, фінансування, фінансові ресурси.

ЕНДАВМЕНТЫ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Дмитришин М.В.

Предметом исследования являются теоретические и практические вопросы функционирования ендавментов в системе высшего образования.

Цель исследования – выделить текущие проблемы ендавмент-фондов в украинских высших учебных заведениях и найти пути их решения.

Методы исследования, применяемые в работе: сравнения, группировка, детализация и аналитический метод.

Результаты работы. В статье рассмотрены теоретические и методические положения, а также экономические основы функционирования ендавмент-фондов в высших учебных заведениях. Обоснованы предварительные условия, причины и факторы влияния на их формирование и функционирование в отечественных университетах. Дана характеристика текущего состояния распространения практики управления ендавментами в области высшего образования Украины на современном этапе. Выделено существенную причину, которая предопределяет необходимость создания устойчивого фонда в высшем учебном заведении и одновременно является препятствием для распространения этого метода привлечения и использования средств благотворителей. Указаны ключевые препятствия для развития практики устойчивых фондов в высших учебных заведениях, которые делятся на категории правовые, этические, политические и экономические. На основе найденных дестимуляторов распространения опыта создания и эффективного управления ендавмент-фондами в области высшего образования, предложено авторское видение их ликвидации